

Nader onderzoek
Vleermuizen, jaarrond
beschermden nesten en steenmarter

**N2016.029- Nader onderzoek
vleermuizen, jaarrond
beschermden nesten en steenmarter
Wesselseweg 86 te Barneveld**

**EcoTierra- ecologisch
adviesbureau**

Wesselseweg 86 te Barneveld

- Nader onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet -

Opdrachtgever	VanWestreenen BV Anthonie Fokkerstraat 1a 3772 MP Barneveld
Contactpersoon	De heer T. van den Brink
Data veldbezoeken	Diverse data 2016
Uitvoerend ecooloog	De heer J.M. de Wever De heer J. ten Hoopen
Kenmerk rapport	N2016.015- Nader onderzoek vleermuizen, jaarrond beschermde nesten en steenmarter Wesselseweg 86 te Barneveld
Datum rapport	09 november 2016
Auteur	ing. J.M. de Wever
Paraaf	

EcoTierra-ecologisch adviesbureau
Margijnenenk 12
7415 JZ Deventer

www.ecotierra.nl
info@ecotierra.nl
(0570)597418

→ Draagvlak voor natuur is de basis voor natuurbescherming

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden Verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven. EcoTierra- ecologisch adviesbureau is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van EcoTierra- ecologisch adviesbureau; opdrachtgever vrijwaart EcoTierra- ecologisch adviesbureau voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING

1 INLEIDING	6
1.1 AANLEIDING	6
1.2 DOELSTELLING	6
1.3 VOLLEDIGHEID ONDERZOEK	7
1.4 GELDIGHEIDSDUUR RAPPORT	7
1.5 WET NATUURBESCHERMING	7
2 ONDERZOEKSOPZET	9
2.1 DESKRESEARCH	9
2.2 VELDBEZOeken	9
3 SITUATIEBESCHRIJVING	12
3.1 HUIDIGE SITUATIE	12
3.2 GEWENSTE TOEKOMSTIGE SITUATIE EN VOorgenomen INGREN	13
4 BEVINDINGEN ONDERZOEK	14
4.1 BEVINDINGEN DESKRESEARCH	14
4.2 BEVINDINGEN VELDBEZOeken VLEERMUIZEN	14
4.3 BEVINDINGEN VELDBEZOeken HUISMUS	14
4.4 BEVINDINGEN VELDBEZOeken KERKUIL	14
4.5 BEVINDINGEN VELDBEZOeken STEENMARTER	15
4.5 BEVINDINGEN VELDBEZOeken OVERIGE SOORTEN	16
5 EFFECTENBEOORDELING	17
5.1 EFFECTEN VLEERMUIZEN	17
5.2 EFFECTEN HUISMUS	17
5.3 EFFECTEN KERKUIL	18
5.4 EFFECTEN KERKUIL	18
5.5 EFFECTEN OVERIGE SOORTEN	18
5.3 ALGEMENE ZORGPLICHT	18
5.4 VOLLEDIGE UITSLUITING AANWEZIGHEID	18
6 CONCLUSIE EN VRIJBLIJVEND ADVIES	19
6.1 CONCLUSIE	19
6.2 VRIJBLIJVEND ADVIES	19

BIJLAGEN

1. Wettelijk kader
2. Factsheet vleermuizen
3. Factsheet huismus
4. Factsheet Kerkuil
5. Soortenprotocol steenmarter
6. Literatuurlijst

SAMENVATTING

In opdracht van VanWestreenen BV heeft EcoTierra- ecologisch adviesbureau aan de Wesselseweg 86 te Barneveld een nader onderzoek naar vleermuizen, jaarrond beschermde nesten en de steenmarter uitgevoerd.

Het plangebied ligt ten noordoosten van de bebouwde kern van Barneveld en betreft een voormalig agrarisch perceel met diverse stallen en een bedrijfswoning.

De initiatiefnemer is voornemens de bedrijfswoning te verplaatsen en meerdere kalverenstallen en een werktuigenberging te realiseren. In dit kader zullen alle aanwezige opstallen worden geamoveerd en enkele bomen worden gekapt. De twee linkse kalverenstallen en de werktuigenberging weergegeven op afbeelding 2 zijn reeds vergund.

Het plangebied zal landschappelijk worden ingepast, onder andere door de aanplant van hagen.

De aanleiding voor het uitvoeren van het onderhavige onderzoek zijn de conclusies weergegeven in de rapportage 'Quickscan flora en fauna Quickscan flora en fauna Wesselseweg 86 Barneveld', EcoTierra- ecologisch adviesbureau, februari 2016. In deze rapportage wordt een nader onderzoek naar vleermuizen, huismussen, kerkuil en de steenmarter aanbevolen.

Mogelijk gaan er door de beoogde ingrepen vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen (zoals bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet) verloren.

Onderhavig onderzoek is gebaseerd op een bronnenonderzoek en diverse veldbezoeken. Deze veldbezoeken hebben op diverse data in 2016 plaatsgevonden.

De onderzoeken zijn uitgevoerd in de juiste periode en onder geschikte weersomstandigheden, zodat de te verwachten soorten waargenomen konden worden.

Voor onderbouwing van de conclusie dient hoofdstuk vijf te worden geraadpleegd.

Conclusie	
Vleermuizen	Vaste verblijfs- of voortplantingsplaats Er zijn geen vaste verblijfs- of voortplantingsplaatsen aangetoond binnen het plangebied.
	Foerageergebied Het plangebied betreft geen significant foerageergebied.
	Vliegroutes Er zijn geen significante vliegroutes aanwezig binnen het plangebied.
Huismus	Er zijn geen nesten van de huismus aangetroffen.
Kerkuil	Er is een roestende kerkuil aangetroffen in de westelijke schuur. De locatie betreft een tijdelijke roestplek voor het exemplaar. → Het exemplaar is na de eerste ontmoeting niet meer waargenomen. Tevens zijn er geen verse sporen bijgekomen; → Een dergelijke plek is niet beschermd bij de Flora- en faunawet.
Steenmarter	Er zijn geen exemplaren, verse sporen of vaste verblijfplaatsen waargenomen.
Overige soorten	Er kunnen vogels met een niet jaarrond beschermd nest in de opstallen en de bomen broeden. → De sloop-, kap- en bouwwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen van vogels plaats te vinden.

**Flora- en faunawet
(en de Wnb)**

Op basis van de bevindingen kan geconcludeerd worden dat er geen procedurele gevolgen zijn aangaande de gewenste ingrepen.

- Er hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd;
- Op basis van de zorgplicht dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor in het wild levende dieren en hun leefomgeving;
- Voor algemeen voorkomende soorten geldt een algemene ontheffing onder de Flora- en faunawet. Voor de nieuwe Wnb zal eveneens een soortgelijke ontheffing gaan gelden.

1 INLEIDING

In opdracht van VanWestreenen BV heeft EcoTierra- ecologisch adviesbureau aan de Wesselseweg 86 te Barneveld een nader onderzoek naar vleermuizen, jaarrond beschermde nesten en de steenmarter uitgevoerd in het kader van de Flora- en Faunawet.

1.1 Aanleiding

De initiatiefnemer is voornemens de bedrijfswoning te verplaatsen en meerdere kalverenstallen en een werktuigenberging te realiseren. In dit kader zullen alle aanwezige opstallen worden geamoveerd en enkele bomen worden gekapt. De twee linkse kalverenstallen en de werktuigenberging weergegeven op afbeelding 2 zijn reeds vergund. Het plangebied zal landschappelijk worden ingepast, onder andere door de aanplant van hagen.

De aanleiding voor het uitvoeren van het onderhavige onderzoek zijn de conclusies weergegeven in de rapportage 'Quickscan flora en fauna Quickscan flora en fauna Wesselseweg 86 Barneveld', EcoTierra- ecologisch adviesbureau, februari 2016. In deze rapportage wordt een nader onderzoek naar vleermuizen, huismussen, kerkuil en de steenmarter aanbevolen.

Mogelijk gaan er door de beoogde ingrepen vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen (zoals bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet) verloren.

1.2 Doelstelling

Het doel van het nader onderzoek is vast te stellen of de voorgenomen ingrepen een overtreding van de flora- en faunawet tot gevolg hebben aangaande vleermuizen. Tevens dient er vastgesteld te worden of er jaarrond beschermde nesten van de huismus en/ of de kerkuil aanwezig zijn in de te amoveren opstallen. De onderzoeken dienen eveneens duidelijk te maken of de steenmarter een beschermde vaste verblijfplaats heeft binnen het plangebied.

Om dit inzicht te verkrijgen dienen, onder andere, de volgende vragen beantwoord te worden;

- welke soorten maken gebruik van het plangebied?
- zijn er in de opstallen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen, kerkuil, huismus en steenmarter aanwezig?
- welke functie(s) hebben deze opstallen voor de eventueel aanwezige soorten?
- hoeveel nesten van de huismus zijn er eventueel aanwezig?
- zijn er significante vliegroutes en/of foerageergebieden in of nabij het plangebied aanwezig?
- wat zijn de gevolgen van de ingrepen (welke verbodsbepalingen worden overtreden) en zijn er mitigerende maatregelen te nemen om overtreding van de wet te voorkomen?
- dient er een ontheffing te worden aangevraagd?

1.3 Volledigheid onderzoek

Het onderzoek naar vleermuizen is onder andere uitgevoerd op basis van het 'Vleermuizenprotocol, maart 2013, dat is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (NGB), de Zoogdiervereniging, Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Tevens zijn de onderzoeksmethodes zoals beschreven in de soortenstandaarden van de RVO (soortenstandaard Gewone en Ruige Dwergvleermuis, versie 2.0 december 2014) gehanteerd. Door het hanteren van het vleermuizenprotocol, soortenstandaarden en overige goedgekeurde inventarisatiemethodes kan bij een eventuele zienswijze worden aangetoond dat de noodzakelijke onderzoeksinspanning is verricht. Mogelijk zijn er, ondanks de volledigheid van het onderzoek, exemplaren niet waargenomen. Ondanks de meerdere onderzoeksrondes blijft er sprake van momentopnamen.

De onderzoeken naar huismus en kerkuil zijn gebaseerd op de soortenstandaarden Huismus en Kerkuil (RVO, versie 2.0, december 2014). In deze standaarden staan de onderzoeksinspanning en -periodes beschreven.

1.4 Geldigheidsduur rapport

Voor onderzoeken waar alleen soorten van tabel 1 en/of 2 van de Flora- en faunawet aan de orde zijn, mag in principe worden volstaan met een geldigheid van 5 jaar. Hierbij geldt dat er in die periode weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen hebben opgetreden en dat de wetgeving gelijk is gebleven. **Bij onderzoeken naar strikt beschermde soorten (tabel 3 soorten en vogels) geldt in principe dat onderzoeksgegevens maximaal 3 jaar oud mogen zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.** (bron: ministerie van Economische Zaken).

1.5 Wet natuurbescherming

De Flora- en faunawet zal op 1 januari 2017 overgaan in de nieuwe Wet natuurbescherming (Wnb).

De nieuwe wet dient ter vervanging van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet en heeft als doel te komen tot één integrale en vereenvoudigde regeling van de natuurbescherming. Hierbij is de Europese regelgeving als uitgangspunt genomen.

Er zitten enkele verschillen in de wetten. Circa 200 soorten die in de Ff-wet nog een beschermde status hebben, worden in de Wnb niet meer beschermd. Denk hierbij aan soorten als de rietorchis, kleine modderkruiper, rivierdonderpad en bittervoorn. Ook zijn er een kleine 100 soorten die nu nog niet beschermd zijn die in de Wnb wel beschermd gaan worden. Denk hierbij aan soorten als de wolf, diverse vlinders en libellen.

Eén van de grootste veranderingen is tot op dit moment het wegvallen van de vrijstellingsregeling voor de zogenaamde licht beschermde soorten (tabel 1-soorten) in de Wnb wanneer het ruimtelijke ingrepen betreft. Denk hierbij aan algemene soorten als de gewone pad, bruine kikker, konijn, egel, veldmuis of vos.

Op het moment van onderhavig schrijven hebben veel provincies al soorten vrijgesteld of zijn ze bezig met het opstellen van een lijst. De verwachting is dat de lijsten soortgelijk zullen zijn aan tabel 1 en dat nader onderzoek niet noodzakelijk zal zijn naar algemeen voorkomende soorten.

Met betrekking tot de onderzochte soorten kan naar alle waarschijnlijk bij ruimtelijke ingrepen en strikt beschermde soorten/ vogels gewerkt gaan worden met een goedgekeurde (nog aan te passen/ op te stellen) gedragscode.

Aangaande vogels zal in de toekomstige situatie, net zoals in de huidige situatie, onderscheid gemaakt gaan worden tussen jaarrond en niet- jaarrond beschermde nesten.

2 ONDERZOEKSOPZET

Om een goed beeld te verkrijgen hoe en of het plangebied gebruikt wordt door de onderzochte soorten heeft er een deskresearch plaatsgevonden en is het plangebied vervolgens meerdere malen in 2016 bezocht in de daarvoor geschikte periodes en onder de juiste weersomstandigheden.

De nachtelijke veldbezoeken (vleermuis, kerkuil en steenmarter) zijn uitgevoerd door het ecologische bureau OneNature- advies en onderzoek (de heer J. Ten Hopen). Dit bureau heeft ruime ervaring met het uitvoeren van onderzoeken naar genoemde soorten.

EcoTierra-ecologisch adviesbureau heeft het dagonderzoek naar huismus, steenmarter en kerkuil (exemplaren en sporen) uitgevoerd. EcoTierra- ecologisch heeft eveneens een ruime ervaring met het uitvoeren van nadere onderzoeken naar genoemde soorten.

2.1 Deskresearch

Als basis dient de quickscan flora en fauna van EcoTierra- ecologisch adviesbureau. Tevens zijn beschikbare (digitale) verspreidingsatlassen en overige bronnen geraadpleegd.

2.2 Veldbezoeken

Vleermuizen

Tijdens de schemeronderzoeken is met behulp van een batdetector, zaklamp en zoomcamera zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van vleermuizen.

Het vleermuizenonderzoek bestaat uit twee onderdelen, namelijk een visuele inspectie bij daglicht (voor invallen schemer) en onderzoeken tijdens de schemeruren.

Tijdens de visuele inspectie worden opstallen en de toegankelijke gaten onderzocht op sporen die kunnen duiden op de aanwezigheid van vleermuizen. Tijdens de schemer/nacht onderzoeken wordt door middel en met behulp van visuele waarnemingen en een batdetector (Pettersson D230/ D240X) onderzocht of vleermuizen gebruik maken van het plangebied en de aanwezige opstallen.

Indien nodig worden time-expansion opnamen gemaakt met de batdetector om later de ultrasone geluiden te kunnen analyseren met behulp van het analyseprogramma Batsound. Voor soorten van het Myotis geslacht kan dit noodzakelijk zijn om tot een correcte determinatie te komen.

Het onderzoek in de avondschemer is bedoeld om uitvliegende exemplaren te kunnen waarnemen. Vleermuizen warmen gedurende de dag op in hun verblijfplaats en vliegen rond de schemer uit om op jacht te gaan naar insecten.

In de ochtenduren keren ze terug naar hun verblijfplaats, zodat invliegende exemplaren waargenomen kunnen worden.

Gedurende de onderzoeken wordt tevens gelet op sociale roepen en baltsgedrag.

Als richtlijn wordt het 'Vleermuizenprotocol, maart 2013 gehanteerd, opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (NGB), de Zoogdiervereniging, de toenmalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Dit betekent dat het onderzoeksgebied minimaal vier maal tijdens schemer onderzocht dient te worden, zowel in de avond- als ochtenduren. Gezien de grootte en de complexiteit van het plangebied hebben er meer dan 4 onderzoeken plaatsgevonden.

De onderzoeken zijn uitgevoerd in de juiste periode en onder geschikte weersomstandigheden,

zodat eventueel aanwezige vleermuizen waargenomen konden worden. Dit houdt globaal in dat de temperatuur minimaal 7 °C en de windkracht maximaal 4 (5) Beaufort was. Tevens viel er niet meer dan lichte regen.

De avondonderzoeken zijn gestart voor de schemerinvall en tot circa 2 uur na zonsondergang uitgevoerd. De ochtendonderzoeken zijn ongeveer gestart twee uur voor zonsopgang. De onderzoeken in het kader van de paarverblijven zijn tot dieper in de nacht uitgevoerd.

Datum	Avond/ ochtend	Onderzochte functie	Weersgesteldheid
06-06-2016	Avond	Zomer- en kraamverblijf	19°C, droog, 2 Bft, licht bewolkt
28-06-2016	Ochtend		10°C, droog, 1 Bft, licht bewolkt
24-08-2016	Avond	Paar- en winterverblijf	22°C, droog, 1 Bft, helder
14-09-2016	Avond		24°C, droog, 2 Bft, helder
Voor, tijdens en na de vleermuisonderzoeken is ook aandacht besteed aan de kerkuil en de steenmarter.			

Tabel 1: Onderzoeksdata en informatie vleermuisonderzoek.

Huismus

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd zoals beschreven in de soortenstandaard Huismus van de RVO (versie 2.0 december 2014). Deze soortenstandaard schrijft twee onderzoeken in de periode 01 april- 15 mei voor.

Tijdens de veldbezoeken is ook de omgeving buiten het daadwerkelijke plangebied bekeken.

Datum	Tijdstip	Onderzochte functie	Weersgesteldheid
11-04-2016	Overdag	Nestlocatie/ foerageergebied	15°C, droog, 2 Bft, zonnig
09-05-2016	Overdag		16°C, droog, 2 Bft, zonnig
Tijdens dit onderzoek is eveneens op sporen van de steenmarter en de kerkuil gelet.			

Tabel 2: Onderzoeksdata en informatie huismussenonderzoek.

Kerkuil

Het onderzoek naar de kerkuil is uitgevoerd zoals beschreven in de soortenstandaard Kerkuil van de RVO (versie 2.0 december 2014). Deze soortenstandaard schrijft drie onderzoeken in de periode 01 februari- 15 oktober voor.

Omdat er prooiresten en sporen (braakballen) aanwezig waren tijdens de uitgevoerde quickscan zijn er drie cameravallen opgehangen in de schuur waar de sporen aanwezig waren. Dergelijke camera's reageren op warmte en beweging en nemen vervolgens foto's of starten met filmen.

Datum	Activiteit/ tijdstip	Doel	Weersgesteldheid
15-02-2016	Ophangen cameravallen	Exemplaar/ sporen	
11-03-2016	Ophalen cameravallen		
11-04-2016	Overdag		
09-05-2016	Overdag	Exemplaar/ sporen/ nest	15°C, droog, 2 Bft, zonnig
06-06-2016	Avond		16°C, droog, 2 Bft, zonnig
28-06-2016	Ochtend		19°C, droog, 2 Bft, licht bewolkt
24-08-2016	Avond		10°C, droog, 1 Bft, licht bewolkt
14-09-2016	Avond		22°C, droog, 1 Bft, helder
			24°C, droog, 2 Bft, helder
Tijdens dit onderzoek is eveneens op vleermuizen en steenmarter gelet.			

Tabel 3: Onderzoeksdata en informatie kerkuilenonderzoek.

Steenmarter

De steenmarter is het gehele jaar aanwezig en actief. Met name in de avonduren en 's nachts is de soort waarneembaar, overdag verblijft hij in dagrustplaatsen. Bij intensief gebruik van gebouwen en een bepaald terrein zijn er veelal veel sporen (uitwerpselen, markeerpoepjes, prooiresten en dergelijke) te vinden en worden er relatief veel waarnemingen (auditief en visueel) gedaan.

Tijdens de onderzoeken naar de overige soorten is in de avonduren gelet op waarnemingen van exemplaren, overdag is gelet op sporen zoals uitwerpselen.

De cameravallen, zie methode kerkuil, zijn ook gebruikt om een eventueel aanwezige steenmarter vast te kunnen leggen op beeld. De soort is schuw en wordt zelden gezien tijdens nachtelijke onderzoeken. Om de steenmarter voor de camera te krijgen is er gebruik gemaakt van een lokmiddel.

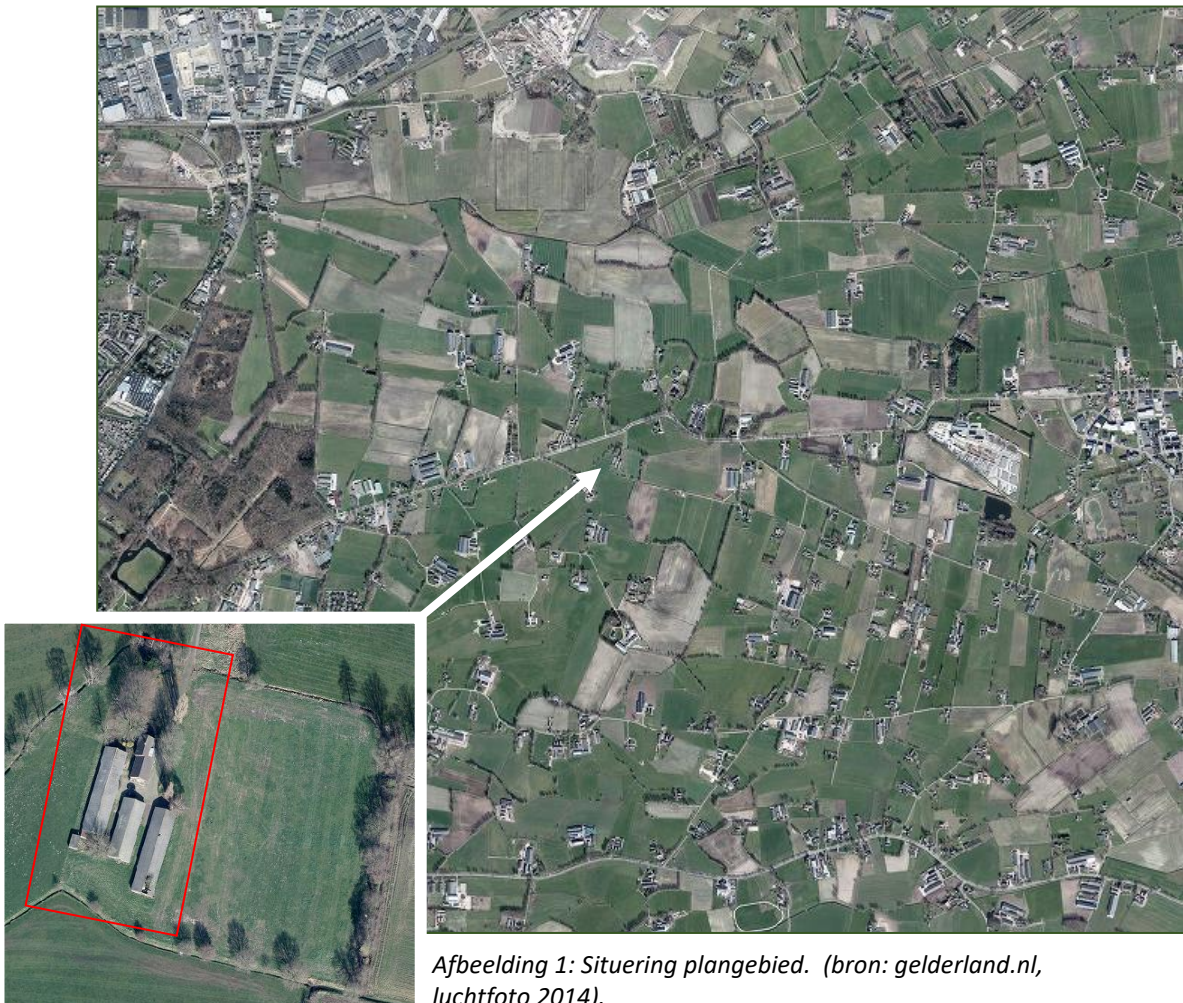
3 SITUATIEBESCHRIJVING

In dit hoofdstuk worden het plangebied en de ingrepen kort beschreven.

3.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt ten noordoosten van de bebouwde kern van Barneveld en betreft een voormalig agrarisch perceel met diverse oude stallen/ schuren en een bedrijfswoning. De meeste rechtse stal verkeert in zeer slechte staat en is deels ingestort. De stallen/ schuren zijn opgetrokken uit hout en steen en hebben asbestdaken. De woning is van steen en heeft een pannendak met daarachter dakbeschot. Rondom de opstallen zijn maisakkers aanwezig. Om de randen van de rechter akker zijn bomensingels aanwezig. Ten noorden van de opstallen en langs de toerit staan enkele grotere bomen.

De directe omgeving bestaat met name uit agrarische percelen en de provinciale weg de N800 (Wesselseweg).

Afbeelding 1: Situering plangebied. (bron: gelderland.nl, luchtfoto 2014).

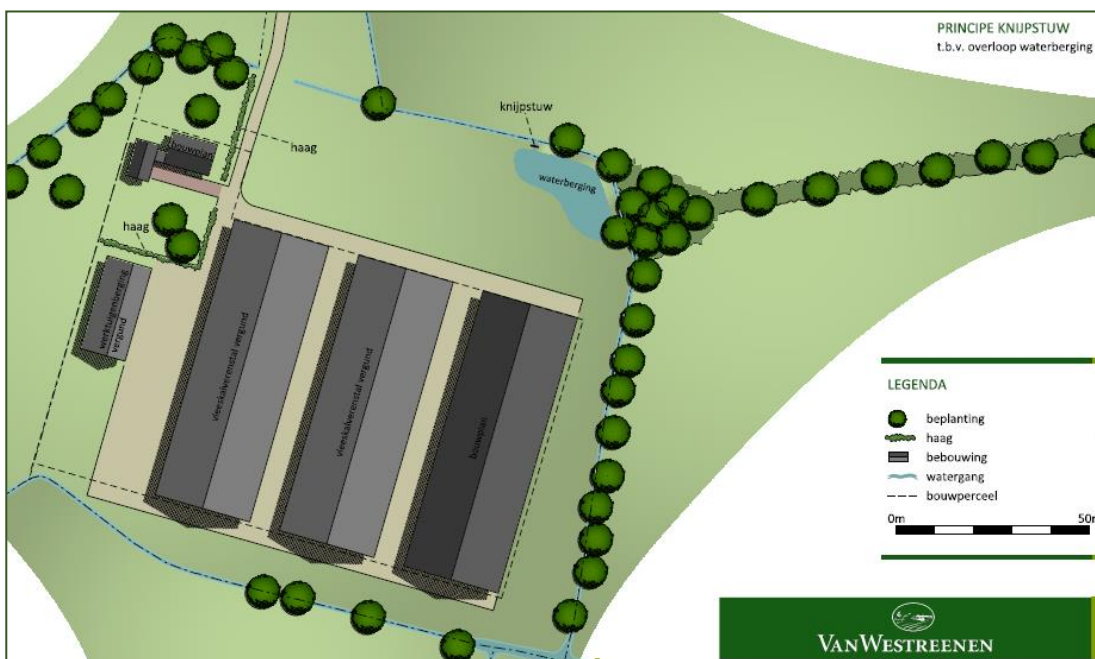

Foto's: Indrukken plangebied.

3.2 Gewenste toekomstige situatie en voorgenomen ingrepen

De initiatiefnemer is voornemens de bedrijfswoning te verplaatsen en meerdere kalverenstallen en een werktuigenberging te realiseren. In dit kader zullen alle aanwezige opstallen worden geamoveerd en enkele bomen worden gekapt. De twee linkse kalverenstallen en de werktuigenberging weergegeven op afbeelding 2 zijn reeds vergund. Het plangebied zal landschappelijk worden ingepast, onder andere door de aanplant van hagen.

De bovenstaande ingrepen vallen binnen de Flora- en faunawet onder het belang j: de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Afbeelding 2: Gewenste toekomstige situatie (bron: VanWestreenen BV).

De bovenstaande ingrepen vallen binnen de Flora- en faunawet onder het belang j: de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

4 BEVINDINGEN ONDERZOEK

Hieronder worden de bevindingen van het nadere onderzoek besproken, allereerst de bevindingen van de deskresearch en vervolgens de bevindingen van de veldbezoeken.

4.1 Bevindingen deskresearch

Volgens de geraadpleegde bronnen komen er verschillende soorten vleermuizen voor in de omgeving van het plangebied, waaronder de baardvleermuis, gewone, kleine en ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, tweekleurige vleermuis en de watervleermuis. Er zijn geen waarnemingen gevonden van vaste verblijfplaatsen in het plangebied zelf.

Er wordt aangegeven dat de huismus en de kerkuil voorkomen in het kilometerhok, maar er zijn waarnemingen gevonden van nesten in het plangebied.

Van de steenmarter zijn nog maar weinig waarnemingen gedaan in Barneveld en omgeving.

4.2 Bevindingen veldbezoeken vleermuizen

Vaste verblijfplaatsen

Er zijn geen vaste verblijfplaatsen aangetroffen. Er zijn geen in- of uitvliegende exemplaren of uitwerpselen aangetroffen.

De waargenomen foeragerende gewone dwergvleermuizen arriveerden tijdens de zomeronderzoeken pas erg laat in het plangebied of verlieten het plangebied ruim voor zonsondergang. Tijdens de laatste twee onderzoeken arriveerde de soorten pas ongeveer 20/30 minuten na zondondergang. Dit is een indicatie dat de verblijfplaatsen van deze exemplaren niet binnen het plangebied aanwezig zijn.

Foerageerplekken

Er wordt alleen door de gewone dwergvleermuis gefoerageerd binnen het plangebied. Het betreft slechts enkele exemplaren. Met name de voortuin en de bomenrijen worden gebruikt.

Vaste vliegroutes

Duidelijke vliegroutes zijn niet vastgesteld tijdens het onderzoek. De rosse vleermuis vloog elk avondonderzoek over.

4.3 Bevindingen veldbezoeken huismus

Er zijn geen nesten van de huismus vastgesteld tijdens de onderzoeken. Tijdens één onderzoek is een vrouwtjes huismus waargenomen, maar dit exemplaar is bij andere onderzoeken niet meer waargenomen.

4.4 Bevindingen veldbezoeken kerkuil

Op 15 februari 2016 zijn er cameravallen opgehangen in de schuur waar prooiresten en braakballen aanwezig waren.

Het aantal braakballen en prooiresten bleek te zijn toegenomen sinds het onderzoek in het kader van de quickscan (20 januari 2016).

In de nok van de schuur bleek een roestende kerkuil te zitten.

De braakballen zijn die dag verzameld voor wetenschappelijk onderzoek en om te kunnen zien of er braakballen bij zouden komen de periode erna.

Foto: Roestende kerkuil in westelijke schuur.

De daar opvolgende onderzoeken zijn er echter geen waarnemingen meer geweest van de kerkuil. Ook zijn er geen nieuwe braakballen of prooiresten bijgekomen. Er is geen broedplaats vastgesteld. De kerkuil is tevens niet op camera vastgelegd.

4.5 Bevindingen veldbezoeken steenmarter

Er zijn geen waarnemingen van de steenmarter gedaan. Ook zijn er geen concrete sporen, zoals uitwerpselen, aangetroffen. De steenmarter is niet op camera vastgelegd.

De schuur werd tijdens de periode dat de camera's hingen gebruikt door mens, hond en kat.

CameraName

53°F 11°C

2016-02-20 09:30:34

Foto's: Waarnemingen hond en kat op cameraval.

4.5 Bevindingen veldbezoeken overige soorten

Tijdens de veldbezoeken zijn spreeuwen waargenomen. Deze broeden in de opstallen. Op circa 100 meter afstand is in een bomenrij ten oosten van de woning auditief een steenuil waargenomen. Het exemplaar is tijdens de onderzoeken niet binnen het plangebied geweest. Tevens zijn er geen sporen van de steenuil aangetroffen.

5 EFFECTENBEOORDELING

In het kader van de Flora- en faunawet is nagegaan of vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen door de ingreep worden aangetast (verwijderd, ongeschikt gemaakt) of dat er kans bestaat dat de onderzochte soorten worden verontrust, verjaagd of gedood. Verder is er gekeken of er invloeden zijn die leiden tot een verminderde geschiktheid als foerageergebied waarbij het een zodanig belang treft dat bij het wegvallen van deze functie ook verblijfplaatsen niet langer kunnen functioneren. Ten slotte wordt beoordeeld of eventuele vliegroutes zodanig worden aangetast dat de functionaliteit van vaste verblijfplaatsen verloren gaat.

5.1 Effecten vleermuizen

Vaste verblijfplaatsen

Er zijn geen vaste verblijfplaatsen, zoals bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, vastgesteld in de te amoveren opstallen of de te kappen bomen.

De voorgenen sloop en kap zal derhalve geen overtreding van de flora- en faunawet tot gevolg hebben.

Foerageerplekken

Foerageerplekken zijn alleen beschermd bij de Flora- en faunawet wanneer ze significant zijn voor het functionele leefgebied van de aanwezige vleermuizen. Hiermee wordt onder andere bedoeld dat bij vernietiging van desbetreffende foerageergebied de vaste verblijf-of voortplantingsplaatsen ook niet mee zullen functioneren doordat de vleermuis vertrekt naar een andere locatie.

Er wordt gevoerageerd binnen en nabij het plangebied door de gewone dwergvleermuis. Met name de voortuin en bomenrijen worden gebruikt. Er is voldoende alternatief foerageergebied in de omgeving aanwezig. Tevens zal er in de nieuwe situatie ook weer geschikt foerageergebied aanwezig zijn.

Er zal door de uitvoering van de ingreep geen overtreding van de Flora- en faunawet plaatsvinden aangaande deze functie.

Vaste vliegroutes

Vliegroutes zijn alleen beschermd bij de Flora- en faunawet wanneer ze significant zijn voor het functionele leefgebied van de aanwezige vleermuizen. Hiermee wordt onder andere bedoeld dat bij vernietiging van de vliegroutes de vaste verblijf-of voortplantingsplaatsen ook niet mee zullen functioneren doordat de vleermuis er niet meer naar toe- of vandaan kan komen.

Er zijn geen significante vaste vliegroutes vastgesteld binnen het plangebied.

Voor deze functie worden derhalve geen negatieve effecten verwacht.

5.2 Effecten huismus

Er zijn geen jaarrond beschermde nesten van de huismus aangetroffen binnen het plangebied.

Van overtreding van de Flora- en faunawet of de Wnb is geen sprake.

5.3 Effecten kerkuil

Tijdens het eerste bezoek aan het plangebied is een roestende kerkuil waargenomen. Tijdens de overige onderzoeken is het exemplaar niet meer waargenomen en er zijn geen verse sporen aangetroffen. De locatie betreft een tijdelijke roestplek. Vaak worden in de winter dergelijke plekken gebruikt om te roesten. Een dergelijke plek is niet beschermd bij de flora- en faunawet, er zijn in de directe omgeving voldoende soortgelijke locaties aanwezig.

De sloop van de opstal zal derhalve geen overtreding van de Flora- en faunawet tot gevolg hebben.

De sloop dient zorgvuldig plaats te vinden. Aanwezigheid van de uil dient voorafgaande aan de sloop gecontroleerd te worden. De sloop van de opstal(len) dient, zoals ook beschreven in de quickscan flora en fauna, buiten het broedseizoen van vogels plaats te vinden.

In de nieuwe opstallen kan, in samenwerking met de lokale vogelwerkgroep, vrijblijvend een speciale kerkuilenkast worden opgehangen. Door de lokale uilenwerkgroep erbij te betrekken wordt gegarandeerd dat de kast op de juiste plek komt te hangen en kunnen eventuele jongen worden gemonitord.

5.4 Effecten steenmarter

Er zijn geen exemplaren of sporen van de steenmarter aangetroffen. Het plangebied betreft derhalve geen significant onderdeel van het leefgebied van de soort. Een eventueel exemplaar kan in de toekomst gebruik blijven maken van het gebied.

Overtreding van de Flora- en faunawet is niet aan de orde.

5.5 Effecten overige soorten

Spreeuwen en overige vogelsoorten kunnen in de opstallen en de te kappen bomen broeden. De sloop- en kapwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen van vogels plaats te vinden. In de quickscan flora en fauna wordt hier verder op ingegaan.

De steenuil komt in de buurt voor. Er kan (vrijblijvend) een speciale steenuilenkast worden opgehangen om een roestplek of zelfs broedplek te creëren voor de soort. Dit dient in overleg met de lokale uilenwerkgroep te gebeuren.

5.3 Algemene zorgplicht

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. Eventueel aanwezige dieren dienen de kans te krijgen om te vluchten.

De zorgplicht houdt ook in dat er zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de periode waarin wordt gewerkt (buiten kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode).

Tijdens de sloop-, kap- en bouwwerkzaamheden dient er zeker rekening te worden gehouden met broedende vogels (zie ook advies quickscan flora en fauna).

Tevens dient significante verstoring van vleermuizen door licht te worden voorkomen tijdens de werkzaamheden en in de nieuwe situatie.

5.4 Volledige uitsluiting aanwezigheid

De onderzoeken zijn conform de vigerende protocollen en onderzoeksstrategieën uitgevoerd opdat aantoonbaar is dat er voldoende zorg in acht is genomen om de te verwachten soorten te kunnen waarnemen/ aantreffen. Het blijft echter natuur en het is nooit geheel uit te sluiten dat er, ondanks de voldoende onderzoeksinspanning, toch een exemplaar (dit geldt met name voor vleermuizen) aanwezig is. Bij het aantreffen van een exemplaar dienen de werkzaamheden direct gestaakt te worden en dient er een ter zake kundige ingeschakeld te worden.

6 CONCLUSIE EN VRIJBLIJVEND ADVIES

6.1 Conclusie

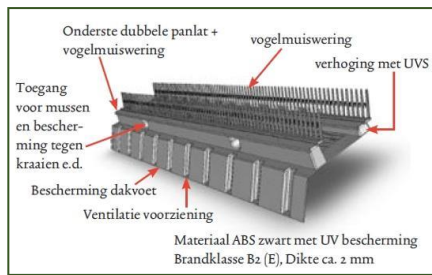
Hieronder is de conclusie opgenomen. Ter onderbouwing van de conclusies dient hoofdstuk vijf te worden geraadpleegd.

Conclusie	
Vleermuizen	Vaste verblijfs- of voortplantingsplaats Er zijn geen vaste verblijfs- of voortplantingsplaatsen aangetoond binnen het plangebied.
	Foerageergebied Het plangebied betreft geen significant foerageergebied.
	Vliegroutes Er zijn geen significante vliegroutes aanwezig binnen het plangebied.
Huismus	Er zijn geen nesten van de huismus aangetroffen.
Kerkuil	Er is een roestende kerkuil aangetroffen in de westelijke schuur. De locatie betreft een tijdelijke roestplek voor het exemplaar. → Het exemplaar is na de eerste ontmoeting niet meer waargenomen. Tevens zijn er geen verse sporen bijgekomen; → Een dergelijke plek is niet beschermd bij de Flora- en faunawet.
Steenmarter	Er zijn geen exemplaren, verse sporen of vaste verblijfplaatsen waargenomen.
Overige soorten	Er kunnen vogels met een niet jaarrond beschermd nest in de opstallen en de bomen broeden. → De sloop-, kap- en bouwwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen van vogels plaats te vinden.
Flora- en faunawet (en de Wnb)	Op basis van de bevindingen kan geconcludeerd worden dat er geen procedurele gevolgen zijn aangaande de gewenste ingrepen. → Er hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd; → Op basis van de zorgplicht dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor in het wild levende dieren en hun leefomgeving; → Voor algemeen voorkomende soorten geldt een algemene ontheffing onder de Flora- en faunawet. Voor de nieuwe Wnb zal eveneens een soortgelijke ontheffing gaan gelden.

6.2 Vrijblijvend advies

Bij de nieuwbouw kan rekening worden gehouden met huismussen door zogenaamde vogelvides (o.a. te vinden op monier.nl), of een dergelijke constructie toe te passen, in plaats van vogelschroot.

Tevens kunnen speciale nestkasten voor de huismus, kerk- en steenuil en vleermuis worden ingebouwd of worden aangebracht/ opgehangen.

Foto's: Voorbeelden vogelvide en speciale (inbouw)nestkasten kasten: huismus, kerk- en steenuil en vleermuis (Bron: Vivara).

BIJLAGE 1

WETTELIJK KADER

Hieronder wordt het wettelijke kader en de toepassing op ruimtelijke ingrepen beschreven aangaande vleermuizen.

1 Flora- en faunawet

De bescherming van planten- en diersoorten is geregeld in de Flora- en faunawet. Deze wet is erop gericht om de Nederlandse biodiversiteit te beschermen en de dieren en planten binnen de Nederlandse wetgeving de plek te geven die hun volgens de Europese afspraken toekomt. De Flora- en faunawet is sinds 1 april 2002 van kracht.

Het uitgangspunt van de Flora- en faunawet is 'Nee, tenzij'. Dit betekent dat alles wat schadelijk is voor bedreigde soorten verboden is. Van het verbod ('nee') kan alleen onder bepaalde voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken.

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen die voor alle planten en dieren geldt. Naast de zorgplicht bevat de wet ook een aantal verbodsbepalingen die ervoor zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten.

1.1 Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. De zorgplicht betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat het lijden zo beperkt mogelijk is.

1.2 Verbodsbepalingen

Artikel 8:	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Artikel 9:	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
Artikel 10:	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
Artikel 11:	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
Artikel 12:	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

1.3 Algemene maatregelen van Bestuur (AMvB)

De 'AMvB art.75' van de Flora- en faunawet is in februari 2005 in werking getreden. In dit besluit is een vrijstelling voor specifieke soorten tijdens specifieke activiteiten geregeld. De Flora- en faunawet is middels deze AMvB vereenvoudigd doordat bij bijvoorbeeld ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer voor de meest algemene soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen geldt.

De beschermde soorten worden ingedeeld in drie categorieën (tabellen). Vleermuizen vallen onder Tabel 3.

Tabel 3: Habitatrichtlijn bijlage IV-soorten en in AMvB aanvullend aangewezen soorten (bijlage 1) (strikt beschermd):

Voor soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en voor de bijlage 1 soorten geldt het zwaarste beschermingsregime. Voor deze soorten geldt geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Een ontheffing kan alleen worden verleend wanneer:

- geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- sprake is van een in of bij de wet genoemd belang;
- geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Voor bijlage IV-soorten geldt eveneens dat er sprake moet zijn van een door de Habitatrichtlijn erkend belang.

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

1.4 Vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet en zijn tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dieren en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. Op grond van de artikelen 10 en 11 van de Flora- en faunawet is het onder meer verboden om beschermde inheemse diersoorten opzettelijk te verontrusten; nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Tot vaste rust- en verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van (groepen) mannetjes bevinden. Belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder.

Wanneer een gebodsbepaling van de Flora- en faunawet wordt overtreden, dient men mitigerende maatregelen te nemen om het te verwachten negatieve effect zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen. Tevens dient er een ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden in verband met het verstoren van een vaste verblijfplaats.

1.5 Jaarrond beschermde nesten

De kerkuil en de huismus zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet. Voor vogels is alleen ontheffing nodig indien het nest valt onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en, voor zover het geen nestvlieders betreft, het grootbrengen van de jongen.

In de context van artikel 11 van de Flora- en faunawet moet onder nest ook de inhoud en de functionele omgeving daarvan, voor zover het broedsucces van vogels daarvan afhankelijk is, worden begrepen. Daartoe zijn alle activiteiten begrepen die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Artikel 11 van de Flora- en faunawet is gedurende het broedseizoen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken en gebruiken hun nest niet als vaste rust- of verblijfplaats. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Nesten van de kerkuil en huismus vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Deze nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd. Derhalve is, bij overtreding van de verbodsbepalingen, ontheffing nodig van artikel 11 van de Flora- en faunawet met betrekking tot de vaste rust of verblijfplaatsen van de soort.

1.6 Steenmarter

De steenmarter is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet.

Het is verboden om een vaste verblijf- of voortplantingsplaats te verstoren of te vernietigen. Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden eveneens essentiële migratieroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau gerekend. Daarnaast vallen ook tijdelijke, seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld burchten) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per exemplaar hieronder.

De steenmarter staat in tabel 2 van de Flora en faunawet, de streng beschermde soorten. Dit houdt in dat het mogelijk is om in plaats van een ontheffing Ffwet aan te vragen er gewerkt mag worden (bij ruimtelijke ingrepen) volgens een door het ministerie goedgekeurde gedragscode.

1.7 Gedragscode

Er kan gebruik worden gemaakt van de vrijstelling die is gegeven naar aanleiding van een goedgekeurde gedragscode. Er dient dan aantoonbaar in overeenstemming met de gedragscode gewerkt te worden door de inhoud van de gedragscode op te nemen in bijvoorbeeld eigen werkprotocollen.

Veel gebruikte gedragscodes voor onderhavige activiteiten zijn de gedragscode 'ruimtelijke ordening en inrichting van gemeenten' en de gedragscode 'Flora- en faunawet voor de bouw- en ontwikkelsector'.

BIJLAGE 2

FACTSHEET VLEERMUIZEN

Vleermuizen zijn nachtdieren. Ze worden actief wanneer de schemer invalt. Overdag slapen de meeste vleermuizen, of ze houden zich bezig met lichaamsverzorging. In het najaar daalt het insectenaanbod en maken vleermuizen zich klaar voor een winterslaap. Vleermuizen hebben een netwerk van verschillende verblijfplaatsen door het jaar heen. Zo worden verblijfplaatsen als winterverblijf, kraamverblijf en/of paarverblijf gebruikt. Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouw- en boombewonende soorten. Vaste rust- en verblijfplaatsen van de gebouwbewonende soorten kunnen onder andere plekken onder dakpannen, spouwmuren en zolders zijn.

Potentiële verblijfplaatsen vleermuizen (bron: Handreiking verblijfplaatsen zoeken, Vleermuis Werkgroep Nederland).

Boombewonende soorten zijn te vinden in spechtengaten, holle oude bomen of achter loszittend boomschors.

Het gebruik van het soort verblijfplaats is afhankelijk van de soort. Zo zijn de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger echte gebouwbewoners. De rosse vleermuis is weer voornamelijk te vinden in bomen.

Ook wordt een verblijfplaats vaak wisselend gebruikt gedurende het jaar.

BIJLAGE 3

FACTSHEET HUISMUS (VOGELBESCHERMING NEDERLAND)

Voedsel

- Volwassen mussen: vooral zaden (meer dan 90%), bessen, bloemknoppen en insecten. Graag broodkruimels!
- Jongen: in de eerste twee weken voornamelijk insecten zoals vliegen, muggen, bladluizen, rupsen en zelfs spinnen. Daarna als volwassen mus.

Nestgelegenheid

- Huismussen broeden in holtes en nisjes, soms in dichte struiken. Nest wordt gemaakt onder dakpannen en in gaten en kieren van gebouwen. Ook wel in boomholtes en nestkasten.
- Beetje slordig nest van takjes, stro, veertjes, pluusjes en dierenharen.
- In de winter wordt het nest als slaapplaats gebruikt.
- Huismussen broeden in kleine tot middelgrote kolonies.

Broedseizoen

- Van april tot september, 2 tot 3 legfels.
- Per broedsel 4 tot 6 eieren.
- Broedduur 12 tot 14 dagen.
- Jongen vliegen na 14 tot 16 dagen uit.

Bijzonderheden

- Sinds 1980 is het aantal huismussen in ons land gehalveerd. Huidige schatting: 500.000-1.000.000 paartjes.
- Mussen zijn sociale vogels. Eten, een zandbad nemen en slapen doen ze samen.
- Mussen kennen ook een sociale balts waarbij meerdere mannetjes achter één vrouwtje aanzitten.
- Bij de huismussen in een kolonie gaat de broedtijd gelijk op.
- Nestplaatsen van huismussen zijn het jaar rond beschermd.
- De huismus staat op de Nederlandse Rode lijst als gevoelige soort.

De ideale huismusomgeving

- Groene struiken, hagen of gevelbegroeiing als schuilplaats en voor insecten.
- Inheemse zaadrijke gewassen zoals straatgras.
- Ruim aanbod nestgelegenheid.
- Continu voedsel in directe omgeving.
- Water om te drinken en te badderen.
- Zanderige plekken voor een zandbad (tegen parasieten in verenpak).

Een handje helpen

- Er zijn diverse mogelijkheden om nestgelegenheid te creëren.
- Vogelvide achter de onderste rij dakpannen.
- Bij renovatie of nieuwbouw van huizen: neem contact op met de opdrachtgever voor het installeren van vogelvides.
- Nestkasten (mussen leven sociaal, dus meerdere kasten).
- Mussenflat (een grote nestkast met meerdere nestplekken).
- Zorg voor een compleet habitat op een klein oppervlak. Zijn alle elementen uit de ideale mussenomgeving aanwezig? Alleen nestplaatsen aanbieden is niet voldoende.
- Neem voor wijkgerichte maatregelen contact op met een Stadsvogeladviseur van Vogelbescherming Nederland.

Meer informatie

www.vogelvide.nl

Brochure: Meer vogels in de tuin (Vogelbescherming Nederland).

Boek: Stadsvogels. Bouwen, beleven, beschermen (Tirion).

FOTO: BLADVERBODER

Huismus

FOTO: JOURKE AL BREKING

Vogelbescherming
NEDERLAND

BIJLAGE 4

FACTSHEET KERKUIL (SOORTENSTANDAARD RVO)

De kerkuil is een erg opvallende uil door zijn hartvormige gezicht. De onderkant van zijn vleugels is licht gekleurd. Zijn rug is roestkleurig, met grijze vlekken en stipjes. De buik van de kerkuil is beige en heeft meestal veel stipjes.

Kerkuilen zijn standvogels. Als ze eenmaal zijn gevestigd, blijven kerkuilen meestal hun hele leven in hetzelfde gebied. Slechte weersomstandigheden en voedselschaarste in de winter kunnen leiden tot zwervgedrag.

De voortplantingsperiode begint in februari met toenemend territoriaal gedrag. Ook zijn beide partners steeds meer aanwezig op de nestplaats. Het nest bestaat uit een zacht laagje met wat braakballen. De leg van de eerste broedsels vindt meestal van eind maart tot begin mei plaats. In muizenrijke jaren zijn er vervolgbroedsels in juli en augustus en soms ook nog van oktober tot december.

Kerkuilen eten voornamelijk veld- en spitsmuizen, maar ook wel andere muizen. Muizen vormen ongeveer 98 procent van het voedsel van de kerkuil. De veldmuis is één van de belangrijkste prooidieren. De

De kerkuil is een soort die voorkomt in cultuurland met gras- en bouwlanden die begrensd worden door kruidenrijke akkerranden, houtwallen, heggen of bosjes. Ze worden bijna nooit aangetroffen in bossen.

Kerkuil op roestplaats (bron: EcoTierra- ecologisch adviesbureau).

De kerkuil gebruikt een aantal vaste plekken in zijn territorium als nestplaats en/of als vaste rust- en verblijfplaats. Hij wisselt tussen deze plekken. De plekken kunnen enkele honderden meters afstand van elkaar liggen. De kerkuil is flexibel in het wisselen van vaste plek. Het is daarbij wel essentieel dat het aanbod van geschikte plekken groot genoeg is. Kerkuilen broeden vooral in de hoge, donkere en tochtvrije delen van boerenschuren, kerken, kastelen en torens. Die moeten dan wel voor de kerkuil toegankelijk zijn. De kerkuil broedt tegenwoordig in ongeveer 90 procent van de gevallen in nestkasten die in deze gebouwen zijn geplaatst. De nestplaats is na de voortplantingsperiode vaak ook als rust- en verblijfplaats in gebruik. De kerkuil is zeer honkvast. Hij blijft het hele jaar en zijn hele leven in de buurt zijn leefgebied, als hij dat eenmaal heeft gekozen. Zowel het mannetje als het vrouwtje gebruiken de nestplek vaak ook buiten de voortplantingsperiode, maar dan als vaste rust- en verblijfplaats.

BIJLAGE 5

SOORTPROTOCOL STEENMARTER (STOWA)

Tabel 2

Te verwarren met boomarter. Kenmerkend voor steenmarter zijn de asgrauw tot grijsbruine vacht met (grijs)witte ondervacht, de vaak gevorkte witte tot roomkleurige bef die doorloopt tot op de poten en een vleeskleurige neus. Oren zijn vrij kort zonder opvallende witte rand.

Foto: Beate Ludwig/Buiten-Beeld

- soort niet waargenomen
- soort (recent) waargenomen

2

stowa

Steenmarter *Martes foina*

Jan Feb Mrt Apr Mei Jun Jul Aug Sep Okt Nov Dec

Groen: Werkzaamheden mogelijk. Oranje: Werkzaamheden mogelijk: ja, mits na overleg met ecooloog en eventuele mitigerende maatregelen. Rood: Werkzaamheden mogelijk: nee, tenzij toestemming van de ecooloog en mitigerende maatregelen worden genomen.

Bestendig beheer en onderhoud (vrijstelling, mits gebruik gedragscode)

Maaien	Zie gedragscode, aanvullend: Gefaseerd maaien in ruimte en tijd. Bij voorkeur in de periode augustus t/m februari.
Schonen	-
Baggeren	-
Begrazen	-
Snoeien/dunnen	Zie gedragscode, aanvullend: Periode waarin werkzaamheden dienen plaats te vinden: augustus t/m februari. Pas nadat is vastgesteld dat de verblijfplaatsen zijn verlaten, kan worden gestart met werkzaamheden.
Onderhoud waterkeringen	-
Onderhoud verhardingen	-

Ruimtelijke ontwikkelingen & inrichting (vrijstelling, mits gebruik gedragscode)

Voorbereiding van nieuwe werken	Zie gedragscode
Verwijderen bovengrond/graafwerkzaamheden	Zie gedragscode, aanvullend: Gefaseerde uitvoering van de werkzaamheden in ruimte en tijd. Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode augustus t/m februari. Voor graafwerkzaamheden vegetatie kort maaien.
Sloop kunstwerken en gebouwen	Zie gedragscode, aanvullend: Periode waarin werkzaamheden dienen plaats te vinden: augustus t/m februari. Pas nadat is vastgesteld dat de verblijfplaatsen zijn verlaten, kan worden gestart met werkzaamheden.
Bouwactiviteiten	-
Afdammen/dempen/vergraven wateren	-
Leefgebied	Kleinschalige landbouwgebieden; maar ook in bossen en grote steden.
Gebruik van het leefgebied	Binnen hun leefgebied kunnen ze tientallen schuilplaatsen hebben o.a. takkenhopen, boomholtes, dichte struwelen, zolders, spouwmuren en kruipruimtes. Slechts een gering aantal hiervan (3-5) wordt regelmatig gebruikt. In de periode dat ze jongen hebben zijn ze meer honkvast. Voedsel wordt gezocht langs (lijnvormige) landschapselementen zoals groenstroken, heggen, bosjes, greppels. Zowel het mannetje als het vrouwtje heeft een eigen territorium. Het territorium van een mannetje overlapt dat van meerdere vrouwtjes. In Nederland bedraagt de territoriumgrootte 80-700 ha.

Vervolg

Steenmarter *Martes foina*

Voornaamste voedselbronnen	Knaagdieren (muizen, ratten), konijnen, vogels, eieren, insecten, kikkers, regenwormen, vruchten en bessen.
Leefwijze door het jaar heen	Met name in de schemer en nacht actief. In de zomer soms ook in de ochtend actief. Per nacht wordt doorgaans 3-5 km afgelegd. Paartijd: juni-augustus. In maart/april worden de jongen geboren. Na ongeveer 3 maanden zijn de jongen zelfstandig. In de nazomer zoeken de jongen een eigen territorium.
Aanbevelingen	- Behoud en aanleg van kleine landschapselementen (heggen, bosjes, bermen). - Behoud en aanleg schuilplaatsen.
Belang waterschapspopulaties	Ondergeschikt belang
Verspreiding binnen Nederland	In Oost Nederland. De soort ontbreekt nog in het gebied van de grote rivieren, het westen van Gelderland, Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en de Zeeuwse Eilanden.
Rode lijst	-
Beschermingsstatus	
Habitatrichtlijn	-
FF-wet	Tabel 2
Bronnen	Lange et al. 1994; Broekhuizen et al. 1992; Websites: www.vzz.nl ; www.minlnv.nederlandsesoorten.nl

BIJLAGE 6

LITERATUURLIJST

- Broekhuizen S, e.a.**, Atlas van de Nederlandse zoogdieren, uitgeverij KNNV, Utrecht 1992
- Dijkstra V, R. Janssen, J. Buys & T. van der Meij, 2008. Handleiding voor het monitoren van vleermuizen op zolders. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem 2008
- Dienst Regelingen, Ministerie van Economische zaken**; Diverse soortenstandaarden: vleermuizen
- Limpens H, K. Mostert, W. Bongers**, Atlas van de Nederlandse vleermuizen, K.N.N.V, Utrecht 1997
- Limpens H e.a.**, Brochure; Met vleermuizen onderweg, Dienst Weg- en Waterbouwkunde en de VZZ, Delft 2004
- Limpens H, e.a**, Brochure Vleermuizen, bomen en bos, SVB en VZZ, Arnhem 2003
- Lange, R, A. van Winden, P. Twisk, J. de Leander & C. Spee**, Zoogdieren van de Benelux, Herkenning en onderzoek. Jeugdbondsuitgeverij, 's Graveland 1986
- Netwerk Groene Bureaus (NGB), Zoogdierverseniging, Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN)**, Vleermuizenprotocol
- Schober, W. & E. Grimmberger**, Gids van de vleermuizen van Europa, Azoren en Canarische eilanden, Tirion, Baarn 2001
- Twisk P, e.a.** Folder; Vleermuizen in en rondom het huis, Zoogdierverseniging i.s.m. Brabants Landschap, Landschapsbeheer Friesland en Stichting Landschapsbeheer Zeeland, 2009

Internet

www.vleermuis.net
www.vleermuizenindestad.nl
www.zoogdierverseniging.nl

Soortenstandaarden RVO, versies 2.0, December 2014:

Gewone dwergvleermuis
Ruige dwergvleermuis
Huismus
Kerkuil